

Tarihsel Süreçte Tek Vergi Sistemi: Türleri İtibarıyla Değerlendirilmesi

Berat Kara *

Öz

18. yüzyılda başta Vauban ve Quesnay olmak üzere fizyokrat düşünürler tarafından ortaya atılan tek vergi sistemi görüşü, o günden bu yana literatürde sıklıkla tartışılan bir konu olmuştur. Bu görüş en basit ifadeyle bir ülkenin ekonomisinde tek bir kaynak, konu yahut mal üzerinden alınan tek bir verginin bulunması gerektiğini ifade etmektedir. Tarihsel gelişim sürecinde ortaya çıkan arazinin; arazideki değer artışının; sermayenin; enerjinin; hammaddenin ve son olarak gelirin esas alındığı görüş olmak üzere toplam altı farklı tek vergi sistemi görüşü bulunmaktadır. Bu tek vergi sistemi görüşlerinin her birisi, uygulanacak tek vergi için farklı kaynaklar önermiş ve bunun gerekçelerini belirtmiştir. İşte bu çalışmada hem tek vergi sistemi ve söz konusu bu altı türü açıklanmış hem de tek vergi sistemine ve bu altı görüşe yönelik eleştiriler belirtilmiştir. Ek olarak tek vergi sisteminin çok vergili sistem ile karşılaştırılmalı bir değerlendirmesi de çalışmada yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tek Vergi Sistemi, Çok Vergili Sistem, Fizyokrazi.

JEL Kodları: B11, H21, K34

Single Tax System in Historical Process: Evaluation by Types

Abstract

The view of single tax system is put forward by physiocratic thinkers, especially by Vauban and Quesnay, in the 18th century. It has been a frequently discussed topic in the literature since then. In the simplest terms, this view states that there should be a single tax levied on a single source, subject or goods in the economy of a country. There are totally six different views on single tax systems; based on land; increase in the value of land; capital; energy; first goods (raw material) and income. Each of these views on the single tax system proposed different sources for the single tax to be applied and stated the reasons for this. Here, in this study, both the single tax system and these six types are explained, and criticisms are stated. In addition, a comparative assessment of the single tax system with the multi-tax system is also included in the study.

Keywords: Single Tax System, Multi-Tax System, Physiocracy.

JEL Codes: B11, H21, K34

*Arş. Gör. | İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Maliye Bölümü Bütçe ve Mali Planlama ABD.

berat.kara@medeniyet.edu.tr | ORCID: 0000-0002-6948-2197

DOI:10.36484/liberal.947209

Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 27, Sayı:108, Güz 2022, ss. 45-62.

Gönderim Tarihi: 2 Haziran 2021 | Kabul Tarihi: 7 Aralık 2022

Giriş

Vergi sistemi bir ülkede uygulanmakta olan çeşitli vergilerin birbirleri ile olan ilişkisini ifade etmektedir. Bu ilişki tamamlayıcı, telafi edici, denetleyici vb. şekillerde olabilmektedir. Vergi sistemi ve sistemde yer alan vergiler, oranlar, kaynaklar, mükellefler vb. pek çok husus, sahip oldukları önem sebebiyle sürekli olarak tartışılmaktadır. Bu tartışmalar çeşitli eleştirileri ve önerileri beraberinde getirmektedir. Tek vergi sistemi görüşü bunlar arasında yer alan bir öneridir. Tek vergi sistemi en sade şekilde; bir ülkede yalnızca tek bir kaynak üzerinden ve yalnızca tek bir vergi alınmasını ifade etmektedir. Bu haliyle çok vergili sistemin tam tersi durumu ifade eden tek vergi sistemi, literatüre fizyokratlar ile birlikte giriş yapmıştır.

İlk olarak toprak üzerinden alınması görüşüyle birlikte literatüre dahil olan tek vergi sistemi, zamanla arazideki değer artışı, sermaye, enerji, hammadde ve gelir gibi farklı kaynakların vergilendirilmesi görüşleri ile zenginleştirilmiştir. Bu görüşler pek çok bilim insanı tarafından tartışılmış, desteklenmiş yahut eleştirilmiştir. Tek vergi sistemine ilişkin hemen hemen tüm fikirler çok vergili sistemin sebep olduğu düşünülen çeşitli ekonomik sorunlar neticesinde geliştirilmiştir. Tek vergi fikri özellikle de yansımanın daima belirli bir yönde oluştuğunu ileri süren yansıma teorisi ile birlikte adeta Rönesans dönemini yaşamıştır. Bu teoriye göre belirli bir verginin şekli, matrahı ve tahsil yöntemi ne olursa olsun vergi daima belirli bir yönde yansımakta ve eninde sonunda belirli bir üretim faktörü üzerinde kalmaktadır (Turhan, 2020: 410).

Bu çalışmada tek vergi sistemi görüşü, ortaya çıkışından itibaren tarihsel ve karşılaştırmalı bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde tek vergi sisteminin ortaya çıkışının kavranabilmesi açısından önem arz eden fizyokrasi görüşü ve tek vergi sistemi ile ilişkileri incelenmiştir. Devam eden bölümde tek vergi sisteminin temel varsayımları, dinamikleri ve türleri açıklanmıştır. Bu bölümde tek vergi sistemini savunanların görüşlerine yer verilmesinin yanında, türleri itibarıyla de ayrı ayrı avantajlarına ve dezavantajlarına değinilmiştir. Akabinde tek vergi sistemine yönelik daha genel ve kapsayıcı eleştirilerin ve çok vergili sistem ile karşılaştırmalı değerlendirmesinin yapıldığı bölüme yer verilmiştir.

Fizyokrasi ve Tek Vergi Sisteminin Doğuşu

Fizyokrasi düşüncesi 18. yüzyılın ortalarında Fransa'da, Francois Quesnay öncülüğünde, ahlak felsefecisi aydınların çalışmaları neticesinde ortaya çıkmıştır. Fizyokrasi düşüncesi ilk ortaya çıktığında bu bilim insanları kendilerine

Les Economistes demişler, ancak Pierre Samuel Du Pont de Nemours'ın *La Physiocratie* başlığıyla yayınlanan eseri sonrasında, bu kişiler fizyokratlar olarak anılmaya başlanmıştır (Schumpeter, 1954: 214-221; Galbraith, 2010: 53). Fizyokrazi düşüncesinin ortaya çıkmasında ve şekillenmesinde Robert Jacques Turgot, Vincent de Gournay, Marquis Mirabeau, Nicolas Baudeau, Vauban ve Pierre Nemours gibi önemli düşünürler etkili olmuştur.

Bu görüşün Fransa'da ve 18. yüzyılda ortaya çıkmasının altında pek çok sebep yatmaktadır. Bu sebeplerin en önemlisi olarak söz konusu dönemde¹ Fransa'da merkantilizm anlayışı dolayısıyla tarım sektörünün ihmal edilmesi kabul edilmektedir. Nitekim fizyokrazi anlayışı esasında merkantilizm anlayışına tepki olarak ortaya çıkmıştır. Öyle ki, bu dönemde Fransa'da vergi yükünün tarım gelirinin %80'ine vardığı gözlemlenmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında merkantilizm anlayışı gereğince ticari kapitalizmin gelişmesi uğruna, tarım sektörünün geri plana itilmesi etkili olmuştur (Atamtürk, 2010: 29-30). Bu gelişmeler Fransa'da fizyokrazi görüşünün rahatlıkla yayılmasını sağlamıştır. Hatta Fransız devriminin hazırlayıcısı olan faktörlerden birisinin, fizyokrazi düşüncesi olduğunu ifade eden bazı düşünürler dahi bulunmaktadır (Güngör, 2006: 6).

Fizyokrazi anlayışının iktisat literatürüne kazandırdığı ve tek vergi sisteminin ortaya çıkış motivasyonunu anlayabilmeyi kolaylaştıracak çeşitli kavramlar ve ifadeler bulunmaktadır. Ancak bunlar arasında öyle iki tanesi vardır ki hem fizyokrazi hem de iktisat bilimi açısından önem arz etmektedir.

Düşüncenin iktisat literatürüne kazandırdığı önemli kavramlardan birisi "doğal düzen"² kavramıdır. Fizyokrazi anlayışının temellerini oluşturan doğal düzen kavramının ilk olarak Vincent de Gournay tarafından kullanıldığı ifade edilmekte olup, temelleri John Locke'a kadar dayanmaktadır. Hatta pek çok kaynakta fizyokrazinin felsefi babası olarak John Locke gösterilmektedir (Savaş, 1997: 226-228). Locke'a göre her çeşit vergi, özellikle tarımsal bir yapıya sahip ülkelerde mülk sahipleri, yani toprak rantı üzerinde kalmaktadır (Turhan, 2020: 282).

Bu doğal düzen kavramında doğanın kanunlarının, bireylerin üretim süreçlerinde de etkili olduğu vurgulanmaktadır (Atamtürk, 2010: 40). Fizyokratların

1 Literatürde bu dönemi ifade etmek için Colbertizm ifadesi kullanılmaktadır. Colbertizm, Fransa'da uygulanan merkantilizm sistemine verilen addır.

2 Bu kavram iktisat biliminin ilerleyen dönemlerinde Klasik okulun da temel savlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Ancak burada belirtilmesi gereken husus; doğal düzen kavramının fizyokrazi anlayışından Klasik okul anlayışına geçişte anlam değişikliğine uğradığıdır. Doğal düzen kavramı fizyokrazi düşüncesinde tanrısal bir ifade olup tanrının sistemini açıklarken, Klasik okulda "görünmez el" vasıtasıyla piyasanın sistemini açıklamaktadır. Diğer bir ifade ile doğal düzen kavramı, tanrısal elden, görünmez ele dönüşmektedir (Atamtürk, 2010: 40).

savunduğu doğal düzen kavramı, günümüzde doğal düzen denildiğinde ilk akla gelenden farklı olarak tanrısal temellere dayanmaktadır (Alkin,1975: 26).

Fizyokrazi düşüncesinin literatüre kazandırdığı önemli kavramlardan bir diğeri de günümüzde liberal düşüncenin en bilinen ifadelerinden birisi olan “bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler³” ifadesidir. Bu ifade, fizyokratların ekonomik sistemin temelini kişisel çıkara bağlayıp, her bireyin yarar ve zararlarını hesaplayarak diğer bireylerle iş birliği yapma eğiliminde olduğu yönündeki düşüncelerinin ürünüdür (Savaş, 1997: 228).

Fizyokratlar iktisat literatürüne katkıda buldukları bu fikirler ile kendilerinden sonra gelen pek çok iktisadi akımı derinden etkilemişlerdir (Pıçak, Yılmaz Genç, ve Kadah, 2019: 146). Öyle ki, fizyokrazi düşüncesinin öncüsü ve fizyokratların lideri olarak kabul edilen Francois Quesnay’ın fikirleri Adam Smith’i oldukça etkilemiş ve Adam Smith, Francois Quesnay’ın 1774’de ölümünden sonra *Milletlerin Zenginliği*⁴ adlı eserini ona ithaf etmiştir (Heilbroner, 2013: 45).

Fizyokratların şahit oldukları dönemde Fransa’da toprak üzerinden alınmakta olan pek çok vergi bulunmaktaydı. Bu vergilerin büyük çoğunluğu çiftçilerin omuzlarında yer almaktaydı. Bir tarım ülkesi olan Fransa’da bu durum, yoksulluğun ve sefaletin had safhaya ulaşmasına sebep olmuştu. Fizyokratlar bu durumun çözümünün vergi sistemini sadeleştirecek, verginin yalnızca ödeme gücüne sahip olanlardan alınacağı ve bu yolla vergi yükünü daha adil hale getirecek bir vergi reformu olduğunu ifade etmişlerdir. Bu reformun temelinde ise diğer tüm vergileri ortadan kaldıracak ve uygulanacak bir tek verginin yer aldığı, tek vergi sistemi bulunmaktaydı (Şen ve Sağbaş, 2017: 83-84).

Fizyokratların tek vergi sistemini savunmalarının bir diğer gerekçesi de bu yolla ekonomiye devlet müdahalesinin minimize edilebileceğine yönelik düşünceleriydi. Zira fizyokratlar devlet faaliyetlerinin ekonominin olumlu gidişatına zarar verdiğine inanmaktaydılar. Fizyokrazi düşüncesinin lideri olan Francois Quesnay, 1758 yılında yayınladığı *Ekonomik Tablo (Tableau Economique)* adlı eserinde bu hususa değinmiştir. Francois Quesnay merkantilist politikaların yanlışlığını ve devletin ekonomik hayata müdahalelerinin sonuçlarını gözler önüne sererek, doğal düzenin hakim olduğu piyasa mekanizması içindeki iktisadi hayatın işleyişine müdahalelerin ters tepki yarattığını belirten bir teori⁵ geliştirmiştir (Susam, 2020: 28).

3 Laissez Faire, Laissez Passer

4 *Milletlerin Zenginliğinin Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir İnceleme (An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations)*

5 Teorinin ekonometrik ve grafik gösterimleri için bakınız (Eltis, 1975), (Bilginsoy, 1994).

Servetin tek kaynağının toprak olduğunu ifade eden fizyokrat düşünürler, devletin ekonomiye gereksiz müdahalelerinin minimize edilmesi gerektiğini, kamunun gerçekleştirmek zorunda olduğu harcamaların finansmanının ise yine kendileri tarafından ortaya konulan ve tarım sektöründen alınan tek bir vergi ile sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir (Yılmaz, 2018: 15-16).

Tek Vergi Sistemi ve Türleri

Tek vergi sistemi, belirli bir ülkede birçok farklı kaynak ve konu üzerinden birden fazla vergi almak yerine, görece daha verimli olduğu varsayılan bir kaynak ve konu üzerinden yalnızca bir vergi alınmasını ifade etmektedir (Şen ve Sağbaş, 2017: 71). Diğer bir ifade ile tek vergi sistemi, devletin harcamalarını yalnızca bir kaynak ve konu için uyguladığı vergiden elde ettiği gelir ile finanse ettiği sistemi ifade edilmektedir.

Tarihsel süreçte verginin hangi kaynak, konu ve matrah üzerinden alınması gerektiği yahut nasıl bir vergi sisteminin uygulanması gerektiği, bu sistemin tek vergiye mi yoksa birden fazla vergiye mi dayandırılması gerektiği dönem dönem sıklıkla tartışılmıştır. Tek vergi sisteminin uygulanmasını savunanlar devletin ihtiyaç duyduğu tüm geliri, uygulayacağı tek bir vergiyle sağlaması gerektiğini öngörmektedir. Üstelik bu sava göre tek vergi sistemi uygulaması masrafsız ve daha etkindir (Akdoğan, 2020: 313).

Tek vergi sistemini ilk defa savunan fizyokrat düşünür Vauban'dır. Vauban, 18. yüzyılın başında yazdığı *Kral Öşür* adlı eserinde ekonomide hali hazırda uygulanmakta olan tüm vergilerin kaldırılmasını, bunlar yerine yalnızca kazançlar üzerinden tek bir verginin alınmasını önermiştir. Dahası Vauban, bu verginin %3-10 oranında olması gerektiğini, bununla yetinilebileceğini de belirtmiştir. Ek olarak, Vauban bahsettiği bu tek verginin yanında, tamamlayıcı nitelikte bazı vergilerin de alınabileceğini kabul etmiştir (Nadaroğlu, 2001: 37).

Esasen Vauban'ın tek vergi önerisi, ileride bahsedilecek olan diğer fizyokratların tek vergi önerisinden farklılık arz etmektedir. Zira Vauban'ın önerdiği tek vergi, fizyokratların önerdiği toprak gelirlerinin vergilendirilmesinin yanında, diğer gelirlerin de vergilendirilmesini öngörmekte, bu yolla tek vergi sisteminin tüm tabanla bağlantılı olabildiğini sağlamaktadır (Ağdemir, 2019: 192).

Vauban'ın tek vergi sistemi önerisinden yola çıkan fizyokratlar, Quesnay'ın öncülüğünde bu düşüncüyü geliştirmiş ve yeni bir tek vergi sistemi önerisi ile iktisat literatürüne katkı sağlamışlardır. Onlara göre ekonomide

hali hazırda uygulanmakta olan ve ekonomik değişime engel olan tüm vergiler kaldırılmalı ve tek vergi sistemi uygulanmalıdır (Özgüven, 2001: 76). Quesnay, her ne kadar vergi oranına ilişkin önerilerini paylaşmasa da Ekonomik Tablo adlı eserinde bu tek verginin yalnızca toprak sahiplerinden alınmasını savunmuştur (Pıçak, Yılmaz Genç ve Kadah, 2019: 150).

Quesnay'ın bu sistemde tarım sektörünü belirtmesinin altında ekonomik sebepler yatmaktadır. Başta Quesnay olmak üzere fizyokratlara göre tarım net hasıla yaratan tek sektördür (Susam, 2020: 29). Diğer sektörlerde toprağın verdiği ürünler işlenmekte ve fiziki anlamda bir miktar artışı sağlanamamaktadır. Diğer bir ifade ile bu sektörler kısır sektörler olarak kabul edilmektedir. Her ne kadar ülkelerin gelişmesinde bu sektörlerin önemi yadsınmasa da bu sektörlerinin gelişimi hammaddelerini tarımdan temin etmeleri sebebiyle, nihayetinde yine tarım sektörünün gelişimine bağlıdır (Ülgen, 2000: 89).

Tek vergi sistemi görüşünün fizyokratlarla birlikte başlamasının yanında, iktisat literatüründe tek vergi ile ilgili ortaya atılan pek çok farklı görüş de bulunmaktadır. Her bir görüşü savunanlara bakıldığında, verginin sadece kendilerinin belirttiği kaynaktan, konudan, maldan alınması gerektiğini iddia etmişlerdir. Bununla birlikte tek vergi sistemini savunanlara bakıldığında, bir ülkede uygulanacak olan verginin teklifi konusunda hemfikir oldukları anlaşılmaktadır. Bu fikir birliğinin temelinde, tek vergi sistemini savunanların hemen hepsinin bu fikirlerini üç temel varsayıma dayandırmaları yatmaktadır. Bu varsayımlar ekonomide net hasıla yaratan yalnızca bir sektörün bulunduğu, ekonomide tüm üretime girdi olan yalnızca bir malın bulunduğu ve son olarak ekonomide adil gelir dağılımının sağlanmasının tek vergi uygulaması ile mümkün olduğudur (Edizdoğan, 2008: 340). Ancak bu sayılanlara yönelik fikir birliğinin yanında, tek vergiyi savunanların bu tek verginin hangi kaynaktan, konudan, maldan alınması gerektiği konusunda farklılaştıkları görülmektedir (Kalenderoğlu, 2007: 65).

Bu düşünce farklılıkları da göz önünde bulundurularak tek vergi sistemine ilişkin görüşler; arazinin (toprak), arazideki değer artışının, sermayenin, enerjinin, hammaddenin ve son olarak gelirin esas alındığı tek vergi sistemi görüşü olmak üzere ayrı ayrı ele alınacak ve incelenecektir.

Arazinin Esas Alındığı Tek Vergi Sistemi Görüşü

Arazinin esas alındığı tek vergi sistemi görüşü, çalışmanın önceki bölümlerinde belirtilen fizyokratların tek vergi sistemi görüşüdür. Fizyokratlar bu görüşlerini ilk defa Mirabeau'nun adıyla 1760 yılında yayınlanan *Theorie de*

*L'impot*⁶ adlı eserde ortaya koymuşlardır (Orain ve Steiner 2016: 34- 37). Buna göre fizyokratlar bir ülkede uygulanacak tek vergi sisteminde verginin tarımdan alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Fizyokratlar tarım sektörünün ülkedeki servetin kaynağı olduğunu ve değer yaratan tek sektör olduğunu, bu sebeple tarım dışı sektörlerin vergilendirilmesinin mümkün dahi olmadığını belirtmişlerdir.⁷ Onlara göre tarım dışı sektörlerin vergilendirilmesi idari bakımdan da pek çok sorunu beraberinde getirecektir. Hatta tarım dışındaki sektörlerden alınacak vergiler, ekonomideki ürünlerin tarım sektöründen çıkarak ekonomiye dahil olması sebebiyle eninde sonunda tarıma yansacaktır. Bu sebeple bir ekonomide uygulanması önerilen tek vergi, muhakkak tarım sektörüne yönelik olarak uygulanmalıdır (Edizdoğan, 2008: 341).

Ancak fizyokratlar bu tutumlarının toprak sahiplerini cezalandırmak gibi bir maksattan uzak olduğunu, tek verginin tarımdan alınmasını savunmalarının sebebinin; toprak sahiplerinin buna güçlerinin yeteceği olduğunu belirtmişlerdir (Buchholz, 2005: 43). Gerçek anlamda üretken olan ve safi hasılayı üreten tek sınıf olan tarımın vergilendirilmesi gerektiğini ifade eden fizyokratlar, bu durumu “rant” kavramı üzerinden de açıklamışlardır. Onlara göre tarımsal artık⁸, sahibine rant olarak ulaşmaktadır. Bu rant, doğanın cömertliğini ifade etmektedir ve bu cömertlik üretim yapanın ücretinden daha fazlasını ifade etmektedir. Bu fazlalık, yani üretimi yapanın geçimini sağlamasına yetecek asgari miktardan daha fazlası, rantı oluşturmaktadır (Atamtürk, 2010: 29-30).

Fizyokratlar, tek verginin safi hasılat yaratan tek sektör olan tarımdan alınmasının, verginin olumsuz etkilerini ve topluma olan çeşitli maliyetlerini azaltacağını da belirtmişlerdir (Akdoğan, 2020: 313). Bu maliyetlere örnek olarak sermaye birikimi hususu verilebilir. Fizyokratlara göre hakim sektöre uygulanacak ağır vergiler, yoksulluğa neden olmasının yanında sermaye birikimi üzerinde engelleyici bir rol de oynayacaktır. Bu sebeple hakim sektör tek bir vergi üzerinden vergilendirilmelidir. Fizyokratlar ilerleyen çalışmalarında bu verginin 1/3 oranında olması gerektiğini de belirtmişlerdir. Eğer devlet faaliyetleri belirttikleri şekilde belli bir düzeyin altında tutulursa, bu oran üzerinden tahsil edilecek vergi kamu harcamalarının finansmanına yetecektir (Şen ve Sağbaş, 2017: 83-84). Üstelik bu verginin uygulanması doğal

6 *Theory of Taxation* (Vergilendirme Teorisi)

7 Örneğin fizyokratlara göre ticaret mala karşı mal vererek gerçekleştirilen bir faaliyet olduğu için, ekonomide bir değer oluşturmamaktadır. Sanayinin ekonomideki yararını bir nebze de olsa kabul eden fizyokratlar, ticaret söz konusu olduğunda merkantilistlerden farklı düşünmekte ve ticaretin gelişmesini destekleyen bir tutum sergilememektedir (Tekelioğlu, 1993: 41-42).

8 Bu net ürün, çiftçinin geçimi için gereken miktarın, ücretlerin, harcamaların, faizin ve zayı olan ürünün çıkarılması neticesinde elde kalan ürünü ifade etmektedir (Ağdemir, 2019: 188).

düzenin serbest işleyişini bozmayacak olmasının yanında, uygulanması kolay ve masrafsız bir vergidir (Yılmaz, 2018: 15-16).

Fizyokratlara göre idarenin maliyetlerini artıran tarım dışı sektörlerin vergilendirilmesi uygulamaları yerine, yalnızca tarım sektörünün vergilendirilmesi daha akılcı ve rasyonel bir vergi politikasıdır. Bu durum hem verginin tahsilatını kolaylaştıracak hem de tarh ve tahsil maliyetlerini minimize edecektir. Nihayetinde bu sistem bir ülkede uygulanan vergilemenin basit, açık, verimli, ekonomik ve adil olmasını temin edecektir (Şen ve Sağbaşı, 2017: 84).

Fizyokratların Fransa'da ortaya koydukları bu düşünceler, o dönemde tarım sektörünün oldukça ağır bir vergi yükü altında olmasının da etkisiyle geniş yankı uyandırmıştır. Oldukça tartışılan bu görüşler gündemi uzun süre meşgul etmiştir. Öyle ki, Fransa'da Voltaire'nin *L'homme a Quarante Ecus* isimli eserini kaleme almasında dahi etkili olmuştur (Keyder, 1958: 158). Ancak fizyokrat tek vergi sisteminin bu kadar konuşulmasında yöneltilen eleştirilerin etkisi de bulunmaktadır.

Ortaya konulan bu fizyokrat tek vergi sistemi görüşü iddia ettiklerinin aksine kamu harcamalarının finansmanına yetmeyeceği gerekçesiyle ağır bir şekilde eleştirilmiştir. Yine yalnızca tarım sektörünün vergilendirilip diğer sektörlerden vergi alınmamasının vergi adaletini zedeleyeceği de fizyokratlara yöneltilen önemli bir eleştiri olarak kaynaklara geçmiştir. Aynı şekilde söz konusu dönemde bu şekilde bir verginin uygulanmasının zor olduğu da eleştirenler tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Tüm bunlara ek olarak yalnızca tarım sektörünün vergilendirilmesi, bu sektörün kaynağının kurutulması riskini de taşımaktadır. Vergi ödememek gayesiyle tarım sektörüne yatırım yapılmaması şeklinde bir davranışın sergilenme ihtimali de göz ardı edilemeyecek düzeydedir.

Arazideki Değer Artışının Esas Alındığı Tek Vergi Sistemi Görüşü

Arazideki değer artışının esas alındığı tek vergi sistemi, 19. yüzyılın sonlarına doğru Amerikalı ekonomist ve politikacı Henry George tarafından ileri sürülmüştür (Akdoğan, 2020: 314). Fizyokratlardan yaklaşık olarak bir asır sonra tek vergi sistemini savunan Henry George, fizyokrasinin kişisel mülkiyeti ön plana çıkararak anlayışını devletin mülkiyetini savunan anlayışa doğru şekillendirmiştir. Henry George dışında bu görüşü destekleyen Ogilvie, Tom Paine, J. Stuart Mill, Herbert Spencer, Ricardo gibi düşünürler de bulunmaktadır (Keyder, 1958: 158).

Henry George'un öne çıkarttığı bu görüş tek verginin topraktaki değer artışına uygulanmasını savunmaktadır. Bu yönüyle Henry George'un tek vergi sistemi görüşü Ricardo'nun "rant teorisi"⁹'ne dayanmaktadır. Bizzat Henry George tarafından sistematize edilen bu görüşte, arazinin değerinde ortaya çıkan artışların tek vergi uygulaması ile devlete aktarılmasının, kamu harcamalarının finansmanına yeteceği varsayılmaktadır (Akdoğan, 2020: 314).

Henry George'un bu görüşü savunmasında sahip olduğu siyasal ve dini değerleri de etkili olmuştur. Eserlerinde de bunu dile getirmekten çekinmeyen George, Amerika Birleşik Devletleri için önerdiği bu vergi sistemini tanımlarken toprağın mülkiyetinin Amerikan halkına ait olduğunu ve bu toprağın kamu malı haline getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu düşünceden hareket eden George, dolayısıyla toprağı kullananların tıpkı birer kiracı gibi topraktaki değer artışı üzerinden vergi ödemesi gerektiğini belirtmiştir (Backhaus, 1997: 453-458).

Henry George'un tek vergi görüşü hayali bir görüş olarak nitelendirilmiş, toprak mülkiyetinin ortaya koyacağı faydayı engelleyeceği yönünden eleştirilere maruz kalmış, tıpkı fizyorkatlarda olduğu gibi toprak üzerinde ağır bir vergi yüküne maruz kalınacağı ve uygulamasının olanaksız olması gibi hususlardan dolayı eleştirilmiştir (Pelin, 1945: 157). Ancak literatüre bakıldığında tek vergi sistemi ile ilgili yapılan modern çalışmaların oldukça büyük çoğunluğunun, Henry George'un düşüncelerine ilişkin olduğu görülmektedir. Öyle ki, literatürde tek vergi sisteminin ingilizce karşılığı olan "Single Tax" ifadesinin yerine, Henry George'a ithafen "Georgism" ve "Geoism" kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Zira George'un tek vergiye ilişkin görüşleri Amerika'da oldukça tartışılmış, pek çok ekonomist ve siyasetçi bu düşünceleri destekleyen çalışmalarda yer almıştır. Nitekim günümüzde halen Henry George'un düşüncelerini benimseyen kişiler tarafından da desteklenen The Henry George Institute aktif olarak Amerika'da faaliyetlerine devam etmektedir.

Sermayenin Esas Alındığı Tek Vergi Sistemi Görüşü

Bu aşamaya kadar olan tek vergi görüşleri çeşitli farklılıkları barındırmakla birlikte genel hatlarıyla toprak üzerinden, diğer bir ifadeyle doğanın sunduğu sabit bir kaynak üzerinden vergi alınmasını öngörmekteydi. Ancak teknoloji, küreselleşme vb. faktörlerin gelişimi ile birlikte tek vergi sistemi ile ilgili düşünceler de değişmiş, literatüre sermayenin esas alındığı tek vergi sistemi görüşü dahil olmuştur.

9 Ricardo'ya göre rant; toprağın özgün ve yok edilemez güçlerini kullanmanın karşılığında, elde edilen üründen toprak sahibine yapılan ödemedir (Ricardo, 1997: 61).

Sermayenin esas alındığı tek vergi sistemi görüşü Emile de Girardin, Menier gibi yazarlar tarafından savunulmuştur. Girardin 1850 tarihli *Le Socialisme et L' Impot* adlı eserinde bu savına ilişkin görüşlerini belirtmiştir. Ona göre gelir üzerinden vergi alınmamalı, yalnızca belirli ve uygun bir sermaye üzerinden vergi alınmalıdır. Esasen Girardin'in bu görüşü o dönemde topraktan kaynaklanan sermayeyi hedeflemesi sebebiyle fizyokratların araziyi esas alan tek vergi sistemi görüşüne de benzemektedir (Walras, 2010: 324).

Bu sistemi savunanlara göre tek verginin sermaye üzerinden alınması, adaletsiz ve çok sayıdaki vergi uygulamalarını ortadan kaldırarak devletin finansal ihtiyaçlarının giderilmesini sağlayacaktır. Uygulaması masrafsız ve adil olan bu vergi sayesinde ekonomideki vergi baskısının azaltılabileceği ifade edilmektedir. Zira bu vergi sistemini savunanlara göre vergilerin nihayetinde sermaye üzerinde kalacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla ekonomide birden fazla vergi uygulamak yerine, tüm vergilerin eninde sonunda üzerinde kaldığı kaynak olan sermayenin tek vergi üzerinden vergilendirilmesi daha rasyonel bir karardır. Tek vergiye ilişkin bu görüşte yeni sermaye oluşumuna dokunulmaması, vergi oranlarının düşük tutulması gibi temel dinamikler de yer almaktadır. Bu görüşü savunanlar verginin teşvik edici fonksiyonunun sermayeyi hareketlendireceğini ve vergi hasılatının yüksek olacağını iddia etmektedir (Akdoğan, 2020: 314-315; Sayar, 1975: 175).

Fizyokratların ve Henry George'un görüşleri için belirtilen eleştiriler sermayenin esas alındığı tek vergi sistemi için de geçerlidir. Yalnızca sermaye üzerinden alınacak bir tek verginin, devletin kamu harcamalarını gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu kaynağı sağlaması oldukça zor bir durumdur. Yine yalnızca sermayenin vergilendirilerek diğer kaynak ve konuların vergi kapsamı dışında bırakılmasının adil olması pek olası değildir. Üstelik sermaye gibi vergilendirilmesinde sıklıkla sorunların karşılaşıldığı bir konuda mükelleflerin vergi konusunu tam anlamıyla kavrayabilmeleri, başarılı ve adil bir uygulamanın hayata geçirilmesi de oldukça zordur (Akdoğan, 2020: 314-315).

Tüm bu sayılanlara ek olarak ülkelerin kalkınmaları ve büyümeleri için en önemli faktörlerden birisi olan sermaye üzerine konulacak böyle bir verginin, diğer tek vergi sistemlerine kıyasla daha vahim sonuçlar doğurması da oldukça olasıdır. Özellikle daha önce de belirtildiği üzere tek vergilerin kaynaklarını kurutma riskleri göz önünde bulundurulduğunda, sermayenin tek vergiden olumsuz etkilenerek ekonomideki diğer tüm faktörleri de olumsuz etkilemesi yüksek bir ihtimaldir. Nitekim günümüz uygulamalarına bakıldığında da görülebileceği üzere, ülkeler uluslararası vergi rekabeti kapsamında sermayeyi daha az vergilendirmeye yönelik girişimlerde bulunmaktadır.

Enerjinin Esas Alındığı Tek Vergi Sistemi Görüşü

Modern çağın önemli sanayicilerinden birisi olan Eugene Schueller¹⁰ tarafından 1952 yılında yayınlanan *L'Impot Sur L'Energie* adlı eserde ortaya atılmış ve iktisat literatürüne kazandırılmıştır. Ortaya atan kişinin Fransa'da sahip olduğu mevcut statüsünün de etkisiyle, enerjiden alınan tek vergi sistemi önerisi kısa sürede (özellikle de 1959 yılında Eugene Schueller ölene dek) Fransa'da dikkat çeken bir konu haline gelmiştir. Bu kısacık sürede bu konuyla ilgili gerek dönemin ana akım basınında gerekse de özel dergilerde pek çok olumlu yazılar yayınlanmıştır.

Schueller'in ortaya attığı bu görüşe göre ülkede mevcut tüm vergiler kaldırılmalı ve yalnızca enerji üzerinden alınan tek vergili bir sistem tesis edilmelidir. Schueller bu sistemin dünyada enerji açığı olması ve enerjinin tüm üretim faaliyetlerinde girdi olarak kullanılması sebebiyle etkin olduğunu iddia etmiştir. Ona göre bu kaynaktan alınacak bir vergi hem kamu harcamaları için gereken kaynağın temin edilmesini sağlayacak hem de enerjinin sahip olduğu özelliği sayesinde tüm topluma yayılacak ve adil bir vergi sistemi tesis edilmiş olacaktır. Zira üretimde girdi olarak kullanılan enerji, fiyat içerisinde topluma yayılacaktır (Kalenderoğlu, 2007: 66).

Görülebileceği üzere Schueller'in önerdiği tek vergi sistemi tıpkı Katma Değer Vergisi gibi fiyat içerisine gizlenen ve topluma yayılan bir vergi önerisidir. Schueller bu verginin uygulamasını önerirken, her yıl için düzenli olarak revize edilecek bir ölçeğin belirlenmesi gerektiğini ve vergilemenin bu ölçek temel alınarak gerçekleştirilmesini savunmuştur. Her ne kadar Schueller bu vergi sistemini kısa sürede, yoğun bir şekilde savunsa da 1952 yılında Fransız Cumhuriyeti Geçici Hükümeti'nin Vergilendirme Komisyonu'nda önerisi oy birliğiyle reddedilmiştir.

Nitekim Schueller'in önerdiği bu tek vergi sistemine bakıldığında pek çok olası sorun olduğu anlaşılmaktadır. Böyle bir verginin uygulaması yukarıda diğer tek vergi sistemi önerileri için bahsedilen sakıncaların yanında, üreticilerin enerji kullanımı söz konusu olmayan yahut diğer sektörlerle nazaran daha az enerji kullanılan üretim alanlarına kaymalarına yol açması oldukça olasıdır. Bu durum ise ülke ekonomisi için etkin/verimli olmayan bir duruma işaret etmektedir (Akdoğan, 2020: 314).

Enerji kullanımının görece daha az yahut hiç olmadığı üretim alanları lehine adaletsizliğe sebep olabilecek bu tek vergi uygulaması önerisi, teknoloji açısından bakıldığında da önemli sakıncalar barındırmaktadır. Zira sürekli

¹⁰ Dünyanın en ünlü kozmetik ve güzellik şirketlerinden birisi olan L'Oreal şirketinin kurucusudur.

gelişmekte olan teknoloji enerjinin niteliğini, verimliliğini ve ulaşılabilirliğini de değiştirmektedir. Bu açıdan bakıldığında teknolojik gelişmeler ile birlikte enerjiden alınan tek vergi sistemi git gide daha karmaşık bir hale gelebilecek ve adaletten uzaklaşabilecektir. Nitekim günümüzde dahi enerji üzerinden alınacak/alınması gereken vergiler uluslararası literatürde sıklıkla tartışılan ve henüz üzerinde uzlaşmaya varılamayan bir konudur.

Hammaddenin Esas Alındığı Tek Vergi Sistemi Görüşü

Hammaddenin esas alındığı tek vergi görüşü Adolphe Thiers tarafından ortaya koyulmuştur. Thiers 1848 yılında kaleme aldığı *The Rights of Property: A Refutation of Communism and Socialism* adlı eserinde hammadde üzerinden alınacak tek bir vergiye dayanan bir tek vergi sistemini savunmuştur. Onun bu görüşünün oluşmasında Fransa'nın söz konusu dönemde siyasi olarak oldukça çalkantıda olması etkili olmuştur. Özellikle bu dönemde yoğun bir şekilde tartışılan gelir vergisi meselesine tepki olarak, Thiers tarafından bu görüş ortaya atılmıştır.

Thiers eserinde iki farklı vergiden bahsetmiştir; gelir vergisi ve hammadde vergisi. Thiers gelir vergisinin dolaysız bir vergi olduğunu, önerdiği hammadde vergisinin ise dolaylı bir vergi olduğunu vurgulamıştır. Thiers gerek siyasi hayatında gerekse de eserlerinde sürekli olarak gelir vergisini eleştirmiş ve gelir vergisi uygulaması yerine hammadde üzerinden bir vergi alınmasının daha etkin ve rasyonel olduğunu belirtmiştir. Onun bu görüşlerinin temelinde, tıpkı Schueller'in önerdiği enerjinin esas alındığı tek vergi sisteminde olduğu gibi, bu verginin adeta bir Katma Değer Vergisi gibi ürünün fiyatına eklenerek tüm ekonomiye yayılacağına ilişkin beklentisi yer almaktadır.

Verginin ürünün fiyatına eklenerek tüm ekonomiye yayılacağına inanan Thiers, bu yolla üretim zincirinin topyekun vergilendirilmesini sağlayacağını belirtmiştir. Elbette Thiers'in bu görüşünün temelinde üretimin tüm alanlarında, hammaddenin girdi olarak kullanılması gerekçesi yatmaktadır (Kalendaroğlu, 2007: 66; Nadaroğlu, 2001: 390).

Tıpkı yukarıda bahsedilen diğer tek vergi sistemi önerilerinde olduğu gibi hammaddenin esas alındığı tek vergi sistemi önerisi de çeşitli sakıncaları sebebiyle yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştirilere örnek olarak; bu şekilde bir vergiyle devletin kamu harcamaları için ihtiyaç duyduğu geliri tahsil edemeyeceği, kaynak kullanımını olumsuz yönde etkileme ihtimalinin bulunması, gelirin adil dağılımını olumsuz yönde etkileme ihtimalinin bulunması, vergi tekniği ve uygulaması açısından zorluklara sebep olabileceği verilebilir (Edizdoğan, 2008: 343).

İlk maddenin esas alındığı tek vergi sistemi önerisi, diğer tek vergi sistemi önerilerinden farklı olarak daha geniş bir vergilendirilebilir alanı temel alması sebebiyle, uygulanması daha olası görülmektedir. Zira söz konusu dönemde hammadde girdisi olmaksızın üretim sağlayabilen bir ekonomik alanın neredeyse olmadığı görülmektedir. Ancak teknolojik gelişmeler, küreselleşme vb. faktörlerin etkisiyle hammadde girdisi olmaksızın üretim yapan sektörlerin ulaştığı nokta göz önünde bulundurulduğunda, günümüzde Thiers'in önerdiği bu tek vergi sisteminin uygulanma olanağının olduğu düşünülmemektedir.

Gelirin Esas Alındığı Tek Vergi Sistemi Görüşü

Gelirin esas alındığı tek vergi sistemi görüşü birtakım sosyalist yazarlar tarafından savunulmuştur (Sayar, 1975: 175). Bu görüşü savunanlar çeşitli adlar altında birden çok vergi uygulamak yerine bütün gelir unsurlarını kapsayan tek bir genel gelir vergisi uygulamasının hem ödeme gücü yaklaşımına daha uygun olduğunu hem de idare ve mükellefler açısından vergi uygulamasından kaynaklanan sorunları azaltacağını ifade etmişlerdir (Akdoğan, 2020: 316).

Tek bir gelir vergisi uygulamanın faydası tarafsızlığı ile konjonktür ve dağıtım politikası bakımından etkin olmasından kaynaklanmaktadır. Haller'in burada tarafsızlık ile kasdettiği kişilerin subjektif durumlarını dikkate alması değil, vergi sonucunda üretimin iç ve dış rasyonelliğinin bozulmamasıdır. Elbette böyle bir verginin kabul edilmesi üretimde yön değişikliklerine sebep olacaktır. Buna sebep olan vergilendirme sonucu ürünlerin ya da üretim faktörlerinin fiyatlarına yapılan zamlar değil, vergiler ile özel ihtiyaçların azaltılarak bunun yerine kamu ihtiyacının geçmesidir (Haller, 1994: 324).

Bu görüşü savunan yazarlar verginin global olması gerektiğini belirtmişlerdir. Her ne kadar diğer tek vergi sistemi görüşlerine nazaran daha akla yatkın bir tek vergi sistemi görüşü olsa da böyle bir durumda verginin kapsamı oldukça geniş olacaktır (Edizdoğan, 2008: 344). Üstelik devletin yetine getirmek zorunda olduğu kamu harcamalarını finanse edebilmesi için, uygulayacağı bu tek gelir vergisinin oranını yüksek tutması gerekmektedir. Bu durumun tarihsel süreçte şahit olunduğu üzere ekonomik, siyasal ve toplumsal bazı olaylara sebebiyet vermesi kaçınılmazdır. Diğer bir ifade ile bu uygulama mükelleflerin vergiye karşı ortaya koyacakları tepki üzerinde uyurucu bir etki doğuracaktır. Ayrıca elde edilen tüm gelirlerin tek bir kaynaktan toplanması ve vergilendirmenin bunun üzerinden gerçekleştirilmesi uygulama açısından da zor görülmektedir (Akdoğan, 2020: 316).

Tek Vergi Sistemine Yönelik Eleştiriler ve Çok Vergili Sistem

Buraya kadar bahsedilenlerden anlaşılacağı üzere tek vergi sistemine ilişkin literatürde pek çok görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerin her biri ayrı ayrı bazı avantajlara ve dezavantajlara sahiptir. Söz konusu bu avantaj ve dezavantajların şu an dünya ülkelerinin tümünde uygulanmakta olan çok vergili sistem ile karşılaştırılması önem arz etmektedir.

İlk olarak belirtilmelidir ki tek vergi sistemini uygulamak oldukça kolaydır. Bu sistemde tarh ve tahsil maliyetleri oldukça düşüktür (Şen ve Sağbaş, 2017: 71-72). Oysa çok vergili sistemlerde uygulanmakta olan birden fazla vergi olduğu için bu sistemin uygulanmasının zor olduğu kabul edilmektedir. Bu zorlukla birlikte çok vergili sistem de tarh ve tahsilat işlemlerinin de maliyetli olduğu düşünülmektedir.

Tek vergi sistemine yöneltilen önemli eleştirilerden birisi tek bir kaynağı vergilendirmeyi öngörmesine ilişkindir. Eleştirilere göre yalnızca bir kaynağın vergilendirilmesi bu kaynağın kurutulması sonucunu doğurma ihtimalini barındırmaktadır. Diğer bir ifade ile mükellefler vergi kapsamına girmek için faaliyet alanlarını değiştirerek vergiden kaçınabilecektir (Akdoğan, 2020: 313). Esasen vergilendirilecek bu verginin kaynağı da eleştirilen bir diğer husustur. Zira verginin hangi kaynak, konu yahut mal üzerinden alınması gerektiğine ilişkin tek vergi sistemini savunanlar arasında dahi kabul edilmiş, uzlaşmış bir fikir bulunmamaktadır (Aktan, 2001: 13).

Çok vergili sistem yerine tek vergiye dayanan bir sistem uygulanması durumunda, devletin ihtiyacı olan hasılatı yeterli ölçüde sağlayamayacağı da bir diğer eleştiridir. Bu noktada devletin yeterli hasılatı elde edebilmek için uygulamakta olduğu tek vergi oranını yükseltmesi gibi bir çözüm akıllara gelse de bu durum başka ekonomik, siyasal ve toplumsal sorunlara yol açabilme potansiyeline sahiptir (Akdoğan, 2020: 313; Aksoy, 1998: 321-323). Öyle ki bu yolla yeterli vergi hasılatını elde edebilmek yalnızca müsadere edici niteliğe sahip radikal vergi oranları vasıtasıyla, diğer bir ifade ile servet oluşumunu ortadan kaldıracı bir darbe indirmek ile mümkün olabilecektir (Haller, 1994: 323).

Ek olarak tek vergi uygulamasının ekonomik ve sosyal politikaların uygulanması açısından da bazı sakıncaları bulunmaktadır. Şöyle ki; tek vergi uygulanan bir ekonomide devletin çeşitli ekonomik ve sosyal politikaları hayata geçirebilmek adına yeni vergiler tahsis etmesi yahut var olan vergilerin uygulamasına son vererek teşviklerde bulunması mümkün değildir. Diğer bir ifade

ile tek vergi sistemi, vergilendirmenin fiskal olmayan amacına¹¹ yönelik uygulama zorluklarını beraberinde getirmektedir. Bu sebeple çok vergili sistemi savunanlar, bir ekonomide tek bir vergiyi uygulamak yerine ekonomik, siyasi, sosyal ve ödeme gücü gibi hususlarda uygunluk arz eden kaynaklardan, çeşitli ad ve usullerle farklı farklı vergilerin alınmasının daha yerine olduğunu savunmaktadır. (Erdem, Şenyüz, ve Tatlıoğlu, 2017: 287; Akdoğan, 2020: 313).

Bu duruma örnek olarak devletin tüketimini sınırlamak istediği ürünlere yönelik ek vergi uygulaması yahut üretimini artırmak istediği ürünlere yönelik vergisel teşvik uygulaması verilebilir. Eğer bahsedilen bu kaynaklar tek vergi sisteminde vergilendirilen kaynaklar değil ise bu kaynaklara yönelik bahsedilen uygulamaların vergi aracılığıyla hayata geçirilmesi mümkün değildir. Böyle bir durumda vergi kullanmaksızın çeşitli müdahalelerle bu tür politikaların hayata geçirilebileceği düşünülse de bu oldukça zor ve karmaşık bir uygulama olmasının yanında çok vergili sistemi de çağrıştıracak, tek vergi sisteminin tekliği sorgulanacaktır.

Esasen tek vergi sisteminin bir vergi sistemi olup olmadığı dahi literatürde tartışılan bir konudur. Kavramsal açıdan bakıldığında sistem; düzenli bir şekilde birbirlerini etkileyen ve birbirlerine bağlılık gösteren faktörlerin bütünlüğü anlamına gelmektedir (Ataman, 2002: 131). Burada bahsedilen faktörler, vergi sistemlerindeki vergileri ifade etmektedir. Ancak tek vergi sisteminde birbirleri ile uyum içerisinde olan, birbirlerini etkileyen, birbirlerinin tamamlayıcısı olan ve birbirlerine bağlılık gösteren vergilerden bahsetmek mümkün değildir. Bu sebeple tek vergi sisteminin gerçek anlamda bir vergi sistemi olup olmadığı da eleştiriye oldukça açık bir husustur. Ancak çok sayıda verginin uygulandığı sistemlere bakıldığında, birbirlerini tamamlayan, belli bir plan dahilinde uygulamaya koyulan, birbirleri ile oldukça yakın ilişki içerisinde olan vergilerden oluştuğu görülmektedir.

Her ne kadar eleştirilse ve günümüzde hiçbir ülkede uygulanmasa da fizyokratların tek vergi sistemine ilişkin bu görüşlere söz konusu dönemde Fransa'da güçlenmekte olan sanayi burjuvasının işini epey kolaylaştırmıştır (Ersoy, 2008: 264). Ayrıca tek vergi görüşünün, çok vergili sistemler uygulanırsa dahi vergilerin aşırı ölçüde çoğalmasını ve çeşitlenmesini engellediği yönünde olumlu bir fonksiyonunun olduğunu belirtenler de bulunmaktadır (Akdoğan, 2020: 317).

11 Mali olmayan / ekstra fiskal / sosyal amaç.

Sonuç

Merkantilist düşünceye tepki olarak ortaya çıkan ve literatürde ilk sistemli iktisadi ekol olarak gösterilen fizyokrazi düşüncesinin literatüre kazandırdığı en önemli görüşlerden birisi tek vergi sistemi görüşüdür. Her ne kadar günümüzde hiçbir ülkede uygulanmamakta olsa da bu görüşün ve bu görüşü ortaya atan bilim insanlarının iktisat bilimindeki yeri azımsanamayacak boyuttadır. Zira günümüzde oldukça önem arz eden pek çok iktisadi akımın ve kavramın kökenleri bu görüşü savunan bilim insanlarına kadar dayanmaktadır.

Tek vergi sistemi görüşü günümüzde uygulanmakta olan çok vergili sistemlerden farklı olarak, ekonomide yalnızca bir verginin uygulanmasını önermektedir. Ancak bu görüşü öneren bilim insanları bu tek verginin neyin üzerine konulması gerektiği konusunda fikir birliğine varamamışlardır. Tarihsel süreçte sürekli olarak farklı tek vergi sistemi görüşleri, bu tek verginin uygulanması için farklı kaynaklar önermişlerdir. Fakat hemen hepsi bu kaynağın kurutulacağı, bu kaynaktan elde edilecek vergi gelirlerinin kamu harcamalarının finansmanına yetmeyeceği, adaletsizliklere ve etkinsizliğe sebep olacağı gibi sebeplerle eleştirilmiştir. Nitekim günümüzde bu vergi sistemini uygulayan bir ülkenin bulunmaması da bu tür eleştirilerin haklılığına yorulmaktadır.

Esasen tek vergi sistemine ilişkin görüşlere bakıldığında vergilendirilmesi istenilen kaynakların vergilendirme stratejisi için etkin ve önemli kaynaklar olduğu görülmektedir. Çalışmada belirtilen altı tek vergi sistemi görüşünün tamamının vergilendirilmesini emrettiği kaynaklar, günümüz modern gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hemen hepsinde çeşitli ad ve usuller ile vergilendirilmektedir. Bu durum bu görüşlerin temelinin zayıf olmadığını göstermektedir. Ancak tek vergi sistemine ilişkin görüşlerin temel problemi, sistemin bizatihi kendisidir. Diğer bir ifade ile ekonomide yalnızca belirtilen kaynağın vergilendirilmesinin savunulması ve diğer tüm kaynakların kısır ve vergilendirilemez olarak kabul edilmesi, tek vergi sistemine ilişkin görüşlere yönelik eleştirinin başlangıç noktası olmaktadır.

Günümüzde böyle bir vergi sisteminin uygulanamayacak olması yukarıda sayılan sebeplere ek olarak teknolojik gelişmelere, küreselleşmeye ve ekonominin her geçen gün daha karmaşık ilişkiler yumağı hale gelmesiyle de ilişkilendirilmektedir. Böyle karmaşıklaşan bir ekonomik düzende etkinliğin ve verimliliğin sağlanması, tek vergi sistemi ile mümkün olmamaktadır. Bu sebeple ülkeler çok vergili sistemler uygulamakta, ekonomiye çeşitli amaçlarla bu vergi sistemini kullanarak müdahale etmektedir.

Kaynakça

- Ağdemir, Z. (2019). Fizyokrasi ve Vergiler: Tarihsel Toplumsal Bir Analiz. *Fiscaoeconomia*, 3(2), 161-197.
- Akdoğan, A. (2020). *Kamu Maliyesi* (21 b.). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aksoy, Ş. (1998). *Kamu Maliyesi* (3 b.). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Aktan, C. C. (2001). Gelir Dağılımında Adaletin Sağlanması ve Yoksulluk Sorununun Ortadan Kaldırılması İçin Vergi Sistemi Nasıl Dizayn Edilmeli? C. C. Aktan içinde, *Kamu Ekonomisi ve Kamu Maliyesi*. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını.
- Alkin, E. (1975). *Gelir ve Büyüme Teorileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi.
- Ataman, G. (2002). *İşletme Yönetimi*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Atamtürk, A. B. (2010). İktisadi Doktrinler. İstanbul, Türkiye. 03 15, 2021 tarihinde http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/ekonometri_ue/iktisadidoktrinler.pdf adresinden alındı
- Backhaus, J. G. (1997). Henry George's Ingenious Tax: A Contemporary Restatement. *The American Journal of Economics and Sociology*, 56(4), 453-474.
- Bilginsoy, C. (1994). Quesnay's Tableau Economique: Analytics and Policy Implications. *Oxford Economic Papers*, 46(3), 519-533.
- Buchholz, T. G. (2005). *Ölü İktisatçılardan Yeni Fikirler: Modern Ekonomik Düşünceye Giriş*. (İ. Aktar, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.
- Edizdoğan, N. (2008). *Kamu Maliyesi* (10 b.). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Eltis, W. A. (1975). Francois Quesnay: A Reinterpretation 1. The Tableau Economique. *Oxford Economic Papers*, 27(2), 167-200.
- Erdem, M., Şenyüz, D., & Tatlıoğlu, İ. (2017). *Kamu Maliyesi* (Güncellenmiş 14. Baskı b.). Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Ersoy, A. (2008). *İktisadi Teoriler ve Düşünceler Tarihi* (3 b.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Galbraith, J. K. (2010). *İktisat Tarihi*. (M. Günay, Çev.) Ankara: Dost Yayınevi.
- Güngör, K. (2006). İktisadın Tarihine Kısa Bir Bakış ve Merkantilizmden Günümüze İktisadi Düşünceler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 1-41.
- Haller, H. (1994). *Maliye Politikası Teorik Esasları ve Temel Problemleri*. (S. Turhan, Çev.) İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Heilbroner, R. (2013). *İktisat Düşünürleri: Büyük İktisat Düşünürlerinin Yaşamları ve Fikirleri*. (A. Tartanoğlu, Çev.) Ankara: Dost Yayınevi.
- Kalenderoğlu, M. (2007). *Kamu Maliyesi: Bütçe ve Borçlanma* (6 b.). Ankara: Agon Bilgi Akademisi.
- Keyder, B. (1958). Ziraî Sektörde Vergilendirme. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*(4), 157-171.
- Nadaroğlu, H. (2001). *Kamu Maliyesi Teorisi* (11 b.). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Orain, A., & Stainer, P. (2016). Physiocracy and Quesnay. G. Faccarello, & H. Kurz içinde, *Handbook on the History of Economic Analysis Volume I: Great Economists* (s. 28-39). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Özgüven, A. (2001). *İktisadi Düşünceler Doktrinler ve Teoriler*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Pelin, İ. F. (1945). *Finans İlmi ve Finansal Kanunlar - Birinci Kitap* (3 b.). İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.

- Pıçak, M., Yılmaz Genç, S., & Kadah, H. (2019). İktisat Metodolojisinin Evriminde Fizyokratların Rolü. *Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi* (s. 153-165). İstanbul: ICOMEP.
- Ricardo, D. (1997). *Ekonomi Politiğin ve Vergilendirmenin Temel İlkeleri*. (T. Ertan, Çev.) İstanbul: Belge Yayınları.
- Savaş, V. F. (1997). *İktisadın Tarihi*. İstanbul: Liberal Düşünce Topluluğu.
- Sayar, N. (1975). *Kamu Maliyesi: Kamu Gider ve Gelirleri Prensipleri* (5 b.). İstanbul: Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları No: 256.
- Schumpeter, J. A. (1954). *History of Economic Analysis*. New York: Oxford University Press.
- Susam, N. (2020). *Kamu Maliyesi* (4 b.). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Şen, H., & Sağbaş, İ. (2017). *Vergi Teorisi ve Politikası* (3 b.). Ankara: Barış Arıkan Yayınları.
- Tekelioğlu, M. (1993). *İktisadi Düşünceler Tarihi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Thiers, M. J. (2016). *The Rights of Property: A Refutation of Communism and Socialism*. London: Leopold Classic Library.
- Turhan, S. (2020). *Vergi Teorisi ve Politikası* (7 b.). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Ülgen, G. (2000). Merkantilizmden Liberalizme Geçiş ve Piyasa Ekonomisi. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi*(40), 85-99.
- Walras, L. (2010). *Studies in Social Economics*. (J. v. Daal, & D. Walker, Çev.) New York: Routledge.
- Yılmaz, B. E. (2018). *Maliye* (3 b.). İstanbul: Der Kitabevi.